

15. ПЕДАГОГІКА

Любов Байдюк, Сич Марія

(Умань, Україна)

ПСИХОДИДАКТИЧНА ГОТОВНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ

Ключове поняття, яке розкриває сутність інтерактивних методів як засобів реалізації використання ситуаційних завдань (О. Пометун), – це «взаємодія» як безпосередня міжособистісна комунікація, найважливіша особливість якої – здатність особистості «приймати роль іншого», відповідно інтерпретувати ситуацію і конструювати власні дії відповідно до того, як її сприймає партнер зі спілкування чи група. У такому випадку педагогічна взаємодія – це обмін діяльністю між викладачем і студентами, в якому діяльність одного обумовлює діяльність іншого чи інших. Тому головну увагу під час підготовки викладача, наприклад, до запровадження використання ситуаційних завдань у підготовці майбутніх учителів початкової школи, потрібно сконцентрувати не лише на знанні основних компонентів технології, набутті певного досвіду, умінь проведення дискусії та виконання ситуаційного завдання. Викладач повинен також бути готовим відмовитися від власних суджень та упереджень у процесі аналітичної діяльності студентів [1]. Дослідниками у зв'язку з цим зазначено, що, як і будь-яка технологія, використання ситуаційних завдань не може використовуватись усіма викладачами ВНЗ, адже завжди знайдуться такі, хто не здатен передавати владу та ініціативу аудиторії тією мірою, як це потрібно для успішного використання ситуаційних завдань, або ж вони «упіймали» техніку методу, проте недостатньо уважно слухали виступи колег, аби дозволити розвинути будь-яку плідну ідею групи. Певну роль відіграє й те, що, розпочинаючи активне запровадження інноваційних методів навчання, викладач може виявитися певною мірою відособленим у педагогічному колективі, де переважно використовується традиційна методика викладання навчальних дисциплін. Для подолання цієї проблеми Ю. Лопатинський

радить викладачам-новаторам проводити відкриті заняття у власному навчальному закладі, що не лише популяризує нові технології, а й дає змогу іншим викладачам отримати навички їх застосування, допомогти опанувати нові конкретні моделі поведінки на занятті, сформувані вміння передбачити та розв'язувати поточні ускладнення, самостійно адаптувати запропоновані завдання до конкретної дисципліни [2]. Звертаючись до гарвардського досвіду навчання студентів, виокремили ще одне питання, відповідь на яке активно шукали американські викладачі: чи важлива взаємодія, підтримка, консультація, допомога будьякої форми студентам від викладача за межами аудиторного навчання? Відповідаючи на це запитання, зарубіжні колеги наводять приклад, коли більшість із 35 опитуваних досвідчених викладачів сказали, що каталізатором у виборі їхньої професії свого часу стали викладачі-ментори, які співпрацювали (спілкувалися) з ними не лише під час занять, а й після них [3]. Таким чином, навчальне спілкування (психодидактична взаємодія) необхідне для професійного становлення майбутніх спеціалістів не лише в аудиторний час, а й після занять. Проведений аналіз наукових джерел також дозволяє виокремити певні психодидактичні функції викладача у процесі використання ситуаційних завдань у підготовці майбутніх учителів початкової школи, на які вказують науковці: – гносеологічну, бо перед ним стоїть завдання постійного здобуття і накопичення нових знань щодо технології і методики навчання, що вимагає високого рівня гностичних здібностей викладача: гнучкості, швидкості і творчого опанування наукових методів пізнання і вивчення; – проектувальну, яка пов'язана з проектуванням цілей, методичних систем і технологій у процесі викладання тієї чи іншої дисципліни, адже конструктивна діяльність спонукає послідовно і раціонально будувати заняття, створюючи специфічні різновиди проектів, якими виступають розроблені ситуаційні завдання; – конструювальну, яка охоплює дії з відбору і композиційної побудови змісту навчальної дисципліни, програми, планів, форм і методів проведення занять; до того ж, маючи план заняття, який виступає проектом, викладач кожного

разу по-новому здійснює його конструювання; – організаційну, що виявляється в умінні організувати себе, свій час, індивідуальну, групову, колективну діяльність майбутніх учителів початкової школи, об'єднавши їх довкола аналізованої проблеми; – комунікативну, яка охоплює дії, пов'язані зі встановленням педагогічно доцільних взаємин між суб'єктами педагогічного процесу та передбачає здатності: всебічно і об'єктивно сприймати людину-партнера зі спілкування; викликати у партнера довіру, співпереживання до спільної діяльності, бути відкритим у спілкуванні, ділитися інформацією; – методичну, яка полягає у цілеспрямованому виконанні таких завдань: систематичному відборі ефективніших методів, форм і засобів реалізації технології ситуаційного навчання, чіткому застосуванні обраних форм, методів і засобів навчання з готовністю їх одночасної корекції у зв'язку з непередбачуваними навчальними обставинами, поточної допомоги майбутнім учителям початкової школи як під час занять, так і у позааудиторний час; – психологічну, яка полягає у постійній психологічній підтримці майбутніх учителів початкової школи під час навчання (на заняттях та після них), допомагаючи їм самореалізуватися, самооцінити результати навчальної діяльності, уникати конфліктів та, у разі їх виникнення, знаходити правильний спосіб виходу з них; зберігати дружні стосунки, незважаючи на протилежність, суперечність поглядів, що формуються у процесі виконання певного ситуаційного завдання; – корекційну, що передбачає визначення недоліків та їх корекцію на двох рівнях: дидактичному – у процес організації та реалізації технології ситуаційного навчання і психологічному – у ході взаємодії під час багатосторонньої комунікації: «викладач ↔ студент ↔ студенти». Здатність до ефективного виконання цих функцій визначає психологічну та дидактичну готовність викладача до використання ситуаційних завдань. Очевидно, що така готовність може бути досягнута лише за умови його спеціальної підготовки. У Росії для різних верств педагогів (від вихователів дошкільних установ до викладачів ВНЗ) давно стали популярними тренінгові семінари, у

тому числі Інтернет-семінари, у процесі яких аналізуються різноманітні педагогічні ситуації [408]. Методику таких тренінгів названо «ігровими педагогічними ситуаціями». Ця назва має тут, на наш погляд, два значення: по-перше, ігрові ситуації для педагогів як тренінгові завдання; по-друге, ігрові ситуації, створені школярами у процесі гри. Систематизуючи цей матеріал, встановлено, що така методика подається у вигляді: – готового аналізу і розв'язання педагогічних ситуацій; – запитань для аналізу дій вихователя в ігровій ситуації; – запитань для визначення правильного рішення у педагогічній ситуації. Звісно, такі тренінгові семінари – надзвичайно потрібні, і тому популярні серед педагогів. На них педагоги-практики аналізують актуальні реальні педагогічні ситуації. Однак, вважаємо, що для досвідченого педагога така кількість запитань (12 пунктів) [2] – завелика і за обсягом, і за змістом. Отже, психодидактична готовність викладача до використання ситуаційних завдань у підготовці майбутніх учителів початкової школи визначає потребу наявності двох взаємозалежних аспектів: – психологічного (необхідність перебудови традиційних поглядів, мотивів, цінностей, установок та дій викладача і в аудиторії, і у викладацькій діяльності в цілому; подолання викладачами особистісних психологічних бар'єрів різного рівня; кардинальної зміни ролі викладача на модератора, наставника, координатора, посередника під час навчання тощо); – дидактичного (наявність умінь організувати інтерактивне навчання за умов відсутності у майбутніх учителів початкової школи навичок самостійної роботи та відповідної підготовки; тематично добирати та формулювати ситуаційні завдання; навичок тренера-інструктора, пошуку або розробки різних методичних прийомів; створення привабливої для майбутніх учителів початкової школи моделі заняття тощо). Отож, необхідна передусім переорієнтація навчальних цінностей і поглядів на побудову, структуру, хід та обсяг матеріалу, що планується використовувати на заняттях із використання ситуаційних завдань у підготовці майбутніх учителів початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аветісова І. С. Формування у майбутніх економістів професійних умінь розв'язувати ситуативні завдання : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Ірина Сергіївна Аветісова. – Краматорськ, 2011. – 335 с. 2. Бех І. Педагогічне регулювання виховної ситуації / І. Бех // Дошкільне виховання. – 2010. – № 4. – С. 2–3. 3. Гончаренко С. Методологічні особливості наукових поглядів на педагогічний процес / С. Гончаренко, В. Кушнір, Г. Кушнір // Шлях освіти. – 2008. – № 4. – С. 2–10.